

V závere analýzy slovenského vokálckého podsystemu možno konštatovať, že v jednej i druhej norme sa uplatnil len prvý a tretí typ vzťahu medzi úrovňami fóny, fonémy a morfofonémy

Úplne iná situácia vo vzťahu fóny, fonémy a morfofonémy je v slovenskom konsonantickom podsysteme, v ktorom sa už stretávame so všetkým typom vzťahov a viacerými neutralizáciami. V rámci slovenského podsystemu konsonantov sa uskutočňujú neutralizácie protikladu Vc - Vc° (znelosť - neznelosť), protikladu D - D° (difúznosť - nedifúznosť), protikladu S - S° (sykavosť - nesykavosť) a protikladu O - O° (okluzívnosť - neokluzívnosť) (Sabol, 1982)

1. typ vzťahu: F = Fm ∧ Fm = MFm

je na skúmanom materiáli zastupeny najzreteľnejšie, z 1000 skúmaných jednotiek tento prvý typ vzťahu medzi fónou, fonémou a morfofonémou predstavuje 82,7 %

2. typ vzťahu: F * Fm ∧ Fm = MFm

predstavuje 3,5 % v prípadoch typu

[d ₁ jeuča]	F	[u]	Fm	[v]	MFm	V
[faika]	F	[i]	Fm	[j]	MFm	J
[miš ₁ ieŋka]	F	[ŋ]	Fm	[n]	MFm	N

Tento 2 typ vzťahu sa tu v rámci konsonantického podsystemu na rozdiel od vokálckého, kde sa neuplatňuje vôbec, realizuje veľmi výrazne. Pri konsonantoch zaznamenavame alofónový rozptyl, totiž existuje tu viaceré variantov výslovnosti tej istej fonémy, kým pri vokáloch jednej fonéme prislúcha jedna fona

3. typ vzťahu: F = Fm ∧ Fm * MFm

predstavuje 13,7 % Stretávame sa s viacerými prípadmi tohto vzťahu

[s ₁ puožitkom]	F	[s]	Fm	[s]	MFm	Z (Vc - Vc°)
[u primnosť]	F	[s]	Fm	[s]	MFm	S ₁ (Vc - Vc°)
[ot ₁ svojej]	F	[t]	Fm	[t]	MFm	D (Vc - Vc°)
[d ₁ jeuča]	F	[d ₁]	Fm	[d ₁]	MFm	Ď ₂ (D - D ₀)

4. typ vzťahu: F * Fm ∧ Fm * MFm

sa uplatnil v danom skúmanom materiáli len v jednom prípade

[wzal]	F	[w]	Fm	[v]	MFm	V ₁
--------	---	-----	----	-----	-----	----------------

Na základe uvedených príkladov možno v rámci 3 a 4 typu vzťahov troch úrovní abstrakcie, keď fonéma nekorešponduje s morfofonémou, vyčleniť dva prípady

- keď sa fonéma od morfofonémy líši fonologicky relevantnou vlastnosťou a morfofonému možno jednoznačne identifikovať vzhľadom na pozíciu maximálnej fonologickej diferenciacie
- keď sa morfofonéma nedá rekonštruovať

Ako vidieť, v slovenskom konsonantickom podsysteme sa vyskytujú všetky typy vzťahov medzi fónou, fonémou a morfofonémou. V súvislosti s týmto výskumom vzniká otázka, prečo sa v rámci vokálckého fonologického podsystemu neuplatňuje 2 a 4 typ vzťahu. Keďže vieme, že slovenský konsonantický podsystem je oveľa bohatší než vokálcký, je zrejme, že vokálcký je homogénnejší, s menším počtom realizovaných neutralizácií. Tým, že je

bohatší, je vyššia miera pravdepodobnosti diferencovanosti vzťahov medzi jednotkami, čím sa potvrdzuje i tvrdenie Š Ondruša "Čím je rozsah množiny prvkov systému väčší, tým je štruktúrovanosť systému nižšia". Konsonanty ovplyvňujú nielen vokály, ale aj jednotky svojho vlastného systému

Zaujímavou, zároveň veľmi dvojstrannou je otázka tlaku vokálov na konsonanty a konsonantov na vokály. Na porovnanie

žene (základný tvar žena)

- tu si krátky vokál e vynucuje zmakčenie, teda ide o tlak vokálu na konsonant, ale

baniam (základný tvar baňa)

- tu si makky konsonant ň vynucuje diftong ia, teda tu sa realizuje tlak konsonantu na vokál

To sú vlastne relačné submorfémy substantív

Vznikajú však aj také situácie, keď sa morfofonéma vzhľadom na príslušný fonologický protiklad D - D° (difúznosť - nedifúznosť) pri ostrých spoluhláskach, resp G - G° (kízavosť - nekízavosť) pri vokáloch nedá jednoznačne identifikovať. Ď₂EVČA Ď₁E₂VČA. V takýchto prípadoch, na ktoré upozorňuje morfonologická analýza, treba hľadať argumenty v ďalších zákonitostiach vzťahov v slovenskom fonologickom systéme. V danom prípade treba podrobne skúmať kombinačné, distribučné a funkčné osobitosti konsonantického protikladu D - D°, konkrétne v opozíciu t - t', d - d', n - ň, l - l' na jednej strane a na druhej strane tieto zákonitosti spájať aj s vývinovou perspektívou slovenských diftongov a dlhých vokálov (vzťah centra a periférie). Tu sa otvárajú perspektívy ďalšieho výskumu

Záverom treba o vzťahoch konsonantov a vokálov v spisovnej slovenčine pripomenúť ešte jednu zákonitosť. "V priebehu neutralizácie (regresívna, resp progresívna) sa v mnohom odráža základná štruktúra slabiky - konsonant + vokál. V spisovnej slovenčine sú vo funkcii neutralizujúcich foném (morfofoném) "aktívnejšie" konsonanty v tejto funkcii sa výlučne uplatňujú pri všetkých vokálckých neutralizáciách okrem Lg° - Lg (nekvantitatívnosti - kvantitatívnosti), pri neutralizácii opozície S° - S (nesykavosti - sykavosti) a O° - O (neokluzívnosti - okluzívnosti) a spolu s vokálmi pri neutralizácii opozície Vc° - Vc (neznelosti - znelosti) a konsonantického protikladu D° - D (nedifúznosti - difúznosti), vokály sa ako neutralizujúce prvky výlučne uplatňujú pri neutralizácii protikladu Lg° - Lg (nekvantitatívnosti - kvantitatívnosti)" (Sabol, 1982)

Náš výskum vyúsťuje do zhrňujúceho konštatovania, že analýza typov vzťahov medzi rozličnými úrovňami jednotlivého a všeobecného vo fonologickom systéme odкрýva základné zákonitosti fungovania zvukovej reči v konkrétnej rečovej praxi. Výsledky tohto výskumu však poskytujú cenné údaje aj pre lingvistickú teóriu, najmä v oblasti jazykovej typológie, v oblasti vzťahu zvukovej a významovej zložky v jazyku, teda v oblasti jazykového znaku. Tým, že uvedený postup podrobne rozoberá jednotlivé typy neutralizácií v rámci fonologického systému, ktoré N. S. Trubeckoj pokladá za skúšobný kameň fonologických teórií, možno preverovať aj nosnosť jednotlivých fonologických koncepcií